

Rellevància de la imatge

Iconografia del Procés

per Miquel Martí Freixas

En un arc temporal de tres mesos, des de l'acció juridicopolicial contra el referèndum —20 de setembre— fins a la nit electoral del 21D, l'autor ens suggereix algunes imatges extretes de la televisió pública. (Fotos: Serveis Informatius de TV3 i «30 minuts»)

Les primeres protestes van ser molt més transcendents del que aquella nit del 20 de setembre podia semblar i han estat usades contra els capdavanters de l'ANC i d'Omnium, Jordi Sànchez i Jordi Cuixart.

Els fets que es van desencadenar a Catalunya a partir del setembre de 2017 són històrics. La concatenació d'esdeveniments va cridar l'atenció informativa de tot el planeta. A causa de tants fets noticiables, el periodisme va viure un auge espectacular d'audiències, propulsat per la velocitat, i el terrabastall, de les noves tecnologies. Premsa (notícies, opinió, notaires), televisió i ràdio (informatius, entrevistes, tertúlies, debats, humor...). Un oceà de continguts amb un alt predomini de la paraula com a canal conductor. El pas del temps ordenarà i valorarà amb més perspectiva el relat desvinculant-lo de l'intens dia a dia (reportatges, docu-

“
**A causa de tants fets noticiables,
 el periodisme va viure un auge
 espectacular d'audiències,
 propulsat per la velocitat, i
 el terrabastall, de les noves
 tecnologies.**
 ”

és una petjada, un rastre, un traç visual del temps que va voler tocar, però també d'altres temps.» En relació amb aquests esdeveniments podríem destacar imatges que s'han imposat com a condensadores del relat. En cinema s'anomenen *film still*, un fotograma que conté l'essència

mentals, articles d'anàlisi, llibres) i en aquesta relectura més distant s'hi haurà adherit la rellevància d'algunes imatges.

«Mai la imatge s'ha imposat amb tanta força en el nostre univers estètic, tècnic, quotidià, polític, històric», diu el teòric Didi Huberman en el seu assaig *Quan les imatges toquen allò real*. «La imatge

del tot, amb el seu significat explícit, però també amb les seves insinuacions. Una imatge que en obrir-la desboca com un cataclisme la memòria de centenars de microhistòries que hi són contingudes. Alhora, imatges que en referencien unes altres, d'altres temps, «cendra barrejada de diferents brasers, més o menys calents», com diu Huberman.

Quines són aquestes imatges que deixen petjada i com són? Centrant-me en un arc temporal de tres mesos, des de l'acció juridicopolicial contra el referèndum (20 de setembre) fins a la nit electoral (21 de desembre), suggeriria mitja dotzena d'imatges. M'he centrat en imatges de la televisió pública, enregistrades des d'una perspectiva informativa i periodística, labor que ha posat de manifest la seva importància com a servei en moments complexos, i a més realitzades sota una pressió política sense precedents en la nostra democràcia. Val a dir, però, que hi ha una ingent quantitat d'imatges que neixen d'altres fonts (des de les instantànies dels fotògrafs de premsa fins a les imatges i els vídeos amateurs distribuïts en les xarxes socials) que juguen també un rol molt destacable.

El principi

Les primeres protestes seran molt més transcendents del que en aquella nit del 20 de setembre podria semblar

“
**Les imatges
corresponents
al diumenge dia
1 d'octubre són
per si soles un
llargmetratge.**
”

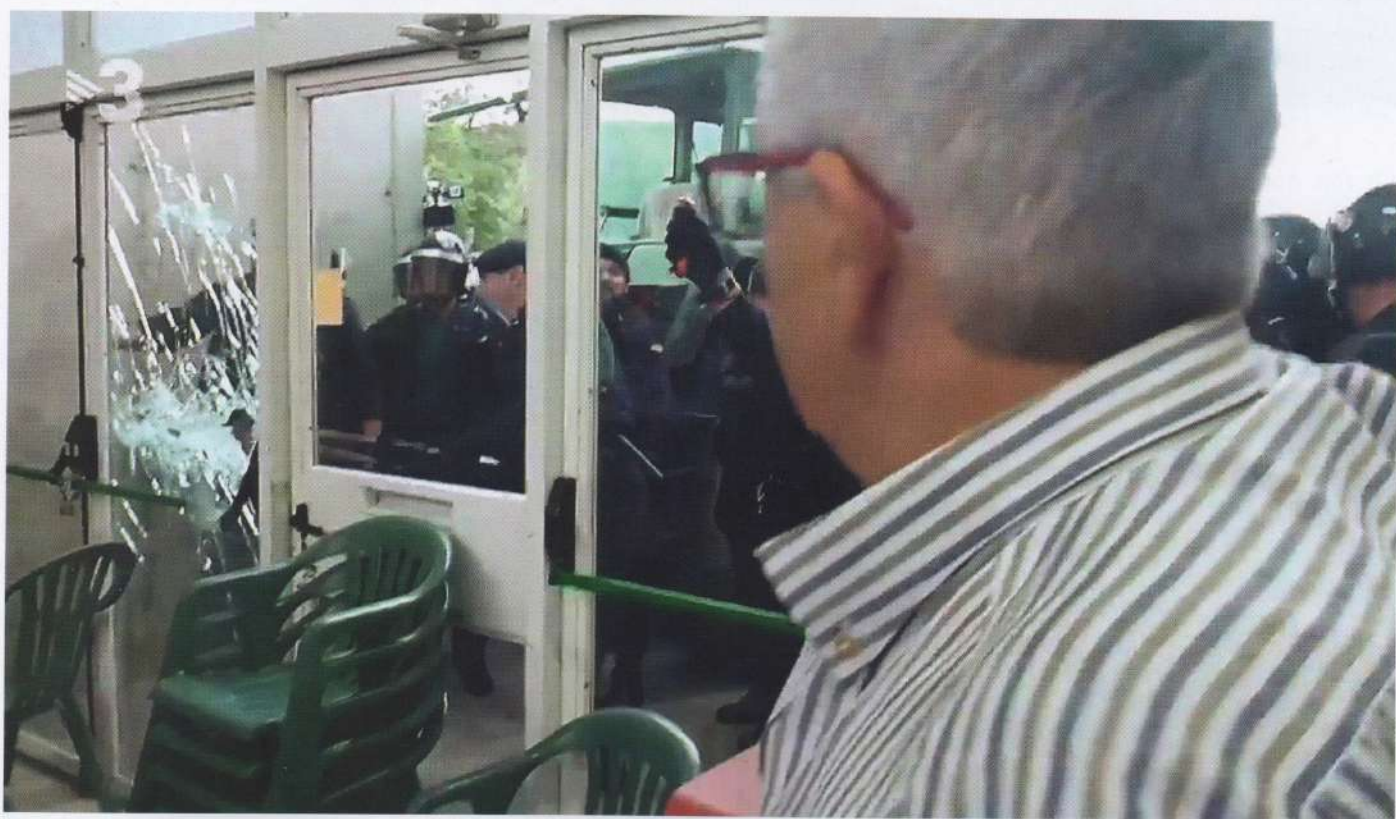
i acabaran sent usades en contra dels capdavanters d'Òmnium i de l'ANC. En aquelles congregacions improvisades, les imatges es realitzaren enmig de la multitud, il·luminant l'escena com es podia amb algun focus aïllat, *direct cinema* a cops. Una imperfecció que va transmetre el vigor de l'imprevist i les emocions del moment. Les imatges de Jordi Sànchez i Jordi Cuixart comunicant-se amb els manifestants seran interpretades per fiscals i jutges amb malvolença. Com

a imatge canònica de qui s'alça sobre la multitud per arengar-la, per aixecar una «revolta», mentre que el seu examen revela clarament la voluntat d'apaivagar tot ànim violent, sense deixar de fer palesa la protesta.

Diumenge, 1 d'octubre de 2017

Les imatges corresponents al diumenge dia 1 d'octubre són per si soles un llargmetratge. Podrien ser un documental fet només amb material d'arxiu, el qual no necessitaria veu en *off* per fer-se entendre. No és possible quedar-se amb una sola instantània, ja que n'hi ha centenars, especialment de violentes.

El trencament de la porta de l'escola de Sant Julià de Ramis (Girona), pocs minuts després de les nou del matí, és el que molts espectadors van veure en directe en encendre la televisió el diumenge per informar-se del que succeïa en

Felip VI, en un missatge emès per televisió el 3 d'octubre, condemnà amb duresa l'actitud dels polítics i els ciutadans catalans. No solament ho expressà de manera verbal, sinó també gestual.

aquella jornada que ja estava en marxa des de divendres al vespre. Una imatge en què un grup de policies, completament uniformats, esberlen un vidre i a puntades de peu entren en un centre de votació on erròniament esperaven la presència de Carles Puigdemont. Una violència més aviat simbòlica que va marcar l'inici d'una violència encara més esfereïdora. L'ampli calidoscopi de seqüències ens retrotrau des de la famosa fotografia de Manel Armengol sobre la repressió franquista (1976) fins a vinyetes d'Albert Uderzo amb nombrosos soldats romans en formació entrant en algun petit llogaret, costat grotesc i irònic també trobat dins el dramatisme d'aquell dia.

Gestualitat i rerefons de les paraules

En contrast amb la captació al vol de les imatges precedents, hi ha la posada en escena dels comunicats oficials posteriors. Dos dies després, el rei Felip VI, en un missatge per televisió, condemnà amb duresa l'actitud dels

polítics i els ciutadans catalans. Ho expressà verbalment, però també visualment. Rostre molt seriós, gesticulació contundent, indicant amb les mans severitat i inculpció. Rere seu, un quadre de Carles III, fill de Felip V —dos reis que van reprimir amb duresa la llengua catalana—, representat amb un bastó de comandament a la mà, encara amb les escenes viscudes hores abans presents, un estri fàcilment comparable a una porra. Qui tingui orelles que hi senti. Una correlació de tres comunicats posteriors de Carles Puigdemont conformen també un significat analitzable. La seva posada en escena jugava amb les portes del fons (oberta la primera, el 4/10, entreoberta la segona, el 21/10, i sense porta, el 26/10). La tria de banderes mostrada també va anar variant. La gesticulació de les mans transmetia obertura i exposició d'arguments, però també fermesa. En definitiva, la posada en escena com a construcció del missatge en tots els seus aspectes, de la mateixa manera que es construeix una pel·lícula o un anunci. Una oficialitat relacionable amb un retrat pictòric clàssic o un bust, per transmetre la solemnitat del moment.

La por d'allò no visible

Les imatges de les dotze persones que entre mitjan octubre i primers de novembre van entrar a presó són escasses i poc explícites, però són més rellevants per allò que oculten que per allò que mostren. Són captades de nit, des de

Pàg. anterior:

La imatge en què un grup de policies esberla un vidre al col·legi on havia de votar el president Puigdemont representa un fet de violència més aviat simbòlica que va marcar l'inici d'una violència encara més esfereïdora.

lluny, amb gairebé tot el quadre fosc. Només són visibles els llums de les furgonetes i els seus contorns. No són gaire explicatives d'allò que succeeix, però, com en una pel·lícula de misteri o de por, el que és colpidor és el que no es veu. Cadascú imagina el que no ha pogut veure, construeix el que no ha pogut ser representat: el trasllat, la falta de respecte i els maltractaments, la carretera, la rebuda dels altres interns en entrar a presó, tantes vegades filmada en el cinema, entre d'altres.

“
El pas del temps ordenarà i valorarà amb més perspectiva el relat [...] i en aquesta relectura més distant s'hi haurà adherit la rellevància d'algunes imatges.
”

Les imatges de les dotze persones que han entrat a la presó són escasses, però explícites, més rellevants per allò que oculten que per allò que mostren.

Posada en escena, també, en els tres missatges oficials de Carles Puigdemont posteriors al del rei. La posada en escena juga amb les portes del fons (oberta el 4-10, entreoberta el 21-10 i sense porta el 26-10) i amb la tria de banderes.

Llum dins la foscor

El moviment independentista s'ha caracteritzat als darrers anys per la seva gran capacitat de mobilització. Unes manifestacions *in crescendo* que li ha atorgat una experiència organitzativa ràpida i àgil per moure masses. Quan es desencadenen aquests fets, es van produint manifestacions i vagues. La manifestació duta a terme el dissabte 11 de novembre per la llibertat dels presos polítics congregà unes 750.000 persones i, en allargar-se fins a la nit, va prendre un caire visualment no habitual. Una acció col·lectiva per il·luminar la trobada amb els llums dels telèfons mòbils provocà una imatge sorprenent, que pot donar peu a una lectura simbòlica: un feix de llum enmig de la foscor, una pista d'aterratge, la claror al final d'un túnel. Aquesta imatge nocturna amb possibilitats metafòriques convertí la manifestació en reconoscible per si sola, diferenciant-la de totes les altres.

El final

La llista d'altres d'imatges que van marcar aquests mesos és àmplia. Partits polítics abandonant el Parlament i deixant part de l'hemicicle buit; el vaixell rebatejat com a *Piolín* atracat al port de Barcelona; la seu de la CUP rodejada per la policia i defensada per simpatitzants; la diversitat de manifestacions encadenades (independentistes, unionistes, una a favor del diàleg) i cadascuna amb fets singulars i participants significatius; els conflictes violents al carrer creats per grups d'extrema dreta agredint persones i mitjans de comunicació; la votació per la independència al Parlament i l'aprovació de l'article 155 al Senat amb poques hores de diferència, entre d'altres. Imatges imprevistes, previstes, oficials, amateurs... En els propers temps en sorgiran de noves que aniran il·lustrant el relat fins a arribar a la seva clausura, sigui quina sigui, àlbum iconogràfic d'un temps excepcional.

La manifestació de l'11 de novembre per la llibertat dels presos polítics va prendre un caire visualment no habitual. L'acció col·lectiva per il·luminar la trobada amb els llums dels mòbils provocà una imatge sorprenent, un feix de llum enmig de la foscor.